

CPS

Onderwijsontwikkeling en advies

IKC als kansrijke oefenplaats voor zelfsturing

IKC dag september 2021

Lilian van der Bolt, CPS

CPS

Onderwijsontwikkeling en advies

Zelfsturing 0-12

CPS

Onderwijsontwikkeling en advies

CPS

Onderwijsontwikkeling en advies

Filmpjes over Executieve Functies

http://www.youtube.com/watch?v=efCq_vHUMqs

<https://www.youtube.com/watch?v=fNu48TM-170>

CPS

Onderwijsontwikkeling en advies

Zelfsturing/ Executieve Functies

Denkprocessen die belangrijk zijn bij het reguleren en uitvoeren van sociaal en doelgericht gedrag

De structuur van je omgeving goed in de gaten hebben: wat wordt er van je gevraagd?

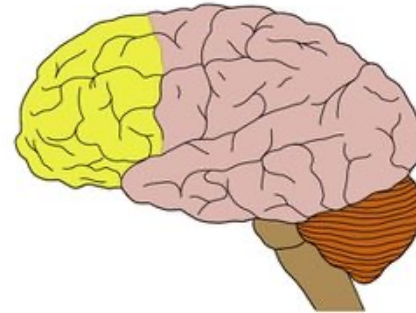
CPS

Onderwijsontwikkeling en advies

Executieve Functies

Relatie met het brein en de breinontwikkeling bij kinderen:

- Prefrontale cortex

- Verkeerstoren in je hoofd: procesregulatie
- Slecht ontwikkelde zelfsturing: probleemgedrag

CPS

Onderwijsontwikkeling en advies

Domeinen van executieve functies

- Inhibitie en impulscontrole
- Werkgeheugen (dingen onthouden)
- De aandacht vasthouden en verleggen (cognitieve flexibiliteit)

Complexe, samengestelde executieve functies:

- Problemen oplossen
- Emotieregulatie
- Planning
- Reflectie en zelfreflectie

CPS

Onderwijsontwikkeling en advies

Waarom zijn executieve functies zo belangrijk?

Onderzoek: langetermijnperspectief: schoolsucces, gezondheid, welvaart

- Caspi en Moffit, longitudinaal onderzoek naar impulscontrole: goede impulscontrole hangt samen met later succes in het leven: gevoel van welzijn, inkomen, gezondheid, carrière, opvoedingssucces.
- Diamond in Science (2007): EF zijn een betere voorspeller voor schoolsucces dan aandacht voor rekenen en taal.
- Relatie met SES/ sociaal economische status: lage SES → risico op laag ontwikkelde EF
- Ondersteuning van de ontwikkeling van zelfsturing op jonge leeftijd is mogelijk en noodzakelijk!

CPS

Onderwijsontwikkeling en advies

De ontwikkeling van zelfsturing en EF

Twee gevoelige perioden:

- Voor en vroegschoolse leeftijd (2,5 tot 6 jaar)
- Adolescentie

Interactie met omgeving is nodig:
volwassenen kunnen (en moeten) de
ontwikkeling van EF stimuleren

CPS

Onderwijsontwikkeling en advies

Aandachtspunten bij ontwikkelingsstimulering zelfsturing

- Dagelijkse situaties zijn voor jonge en oudere kinderen vaak heel complex (iets niet mogen, in de rij staan, stilzitten, op je beurt wachten, je tas inpakken voor de volgende dag, opruimen, een boodschapje doen)
- Kinderen verschillen in ontwikkeling van zelfsturing en zelfsturingsprofiel
- Sommige kinderen hebben extra aandacht nodig: kleinere ontwikkelstappen/ scaffolding en microgenese

CPS

Onderwijsontwikkeling en advies

Andere omstandigheden: andere aandachtspunten

- Coronatijd: verschillen tussen thuis en school
- De rol van ouders
- NPO subsidie corona-achterstanden

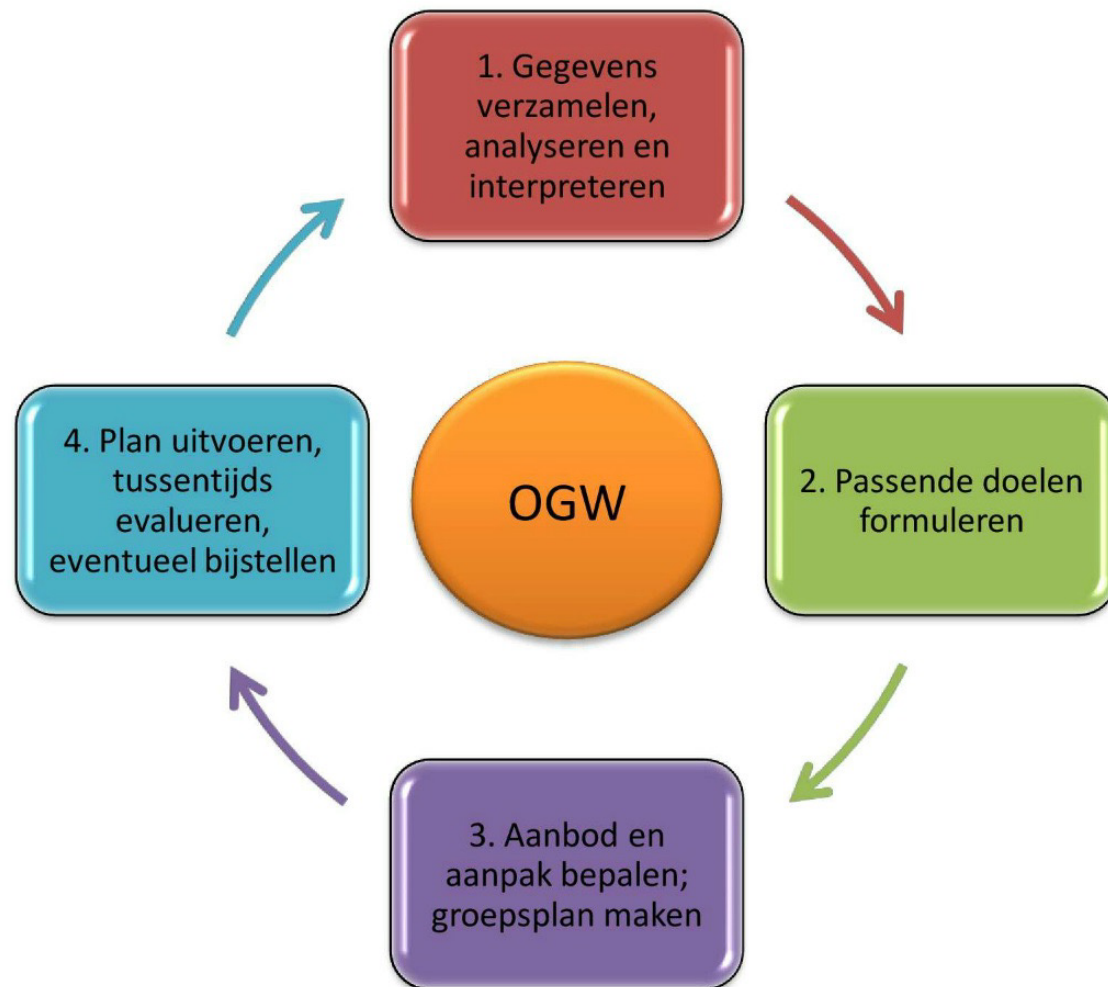
De ontwikkeling van zelfsturing kan je niet aan het toeval overlaten!

CPS

Onderwijsontwikkeling en advies

Werken aan zelfsturing: planmatig

CPS

Onderwijsontwikkeling en advies

Ontwikkeling van EF en zelfsturing

Video Marshmallows

Welke verschillen zie je tussen de kinderen:

→ ontwikkelingstaken en hanteringsstrategieën

<https://www.youtube.com/watch?v=NZv4N8GHH88>

CPS

Onderwijsontwikkeling en advies

Drie soorten interventies van zelfsturing

1. Externe tools/mediators
2. Repetitief oefenen
3. Strategietraining

In spel en speelse, betekenisvolle contexten zitten belangrijke aanknopingspunten voor zelfsturing: IKC is een pre

CPS

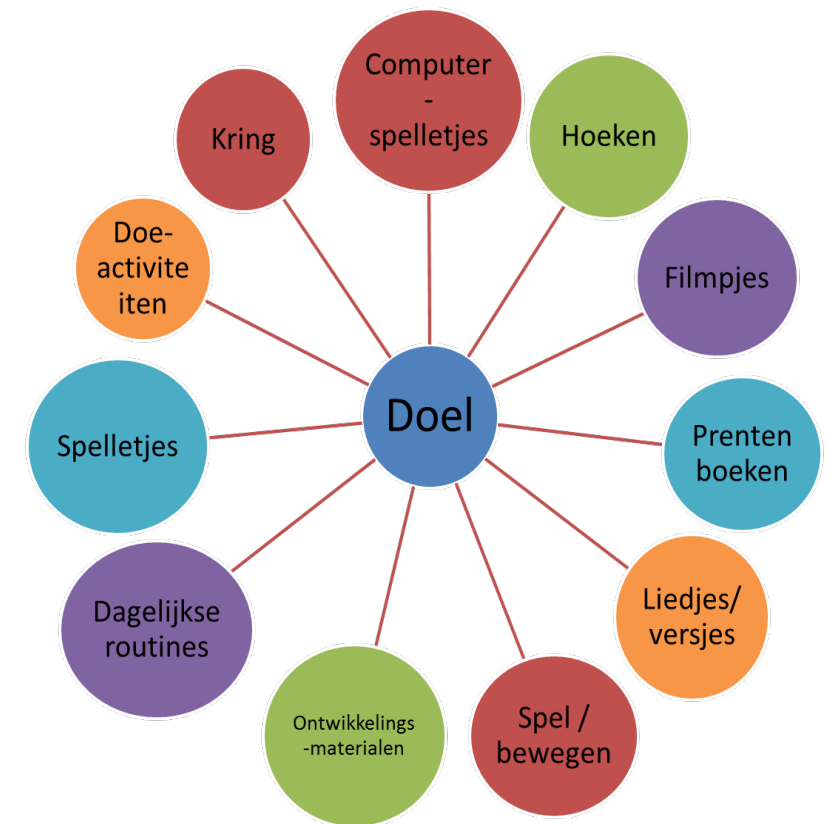
Onderwijsontwikkeling en advies

Zelfsturing stimuleren: jonge kind

- De hele dag door: in je hele programma

Maar vooral

- In spelactiviteiten
- Door het geven van spelbegeleiding

CPS

Onderwijsontwikkeling en advies

Rollenspel

- Grote betrokkenheid van kinderen
- Van tevoren gepland: rol kiezen, spelplan bedenken
- Rollen met regeltjes/ afspraken/ conventies
- Flexibele scenario's
- Symbolische voorwerpen
- Veel taal (voor en tijdens spel)
- Zelfregulatie en ander-regulatie

Begeleiding is nodig!

Rollenspel

- Voorbeeld van rollenspel ('met de bus mee') <https://youtu.be/b7g7qJiPSgE>

CPS

Onderwijsontwikkeling en advies

Zelfsturend leren in midden- en bovenbouw

- Van Spelend leren naar leren 'on demand'/ gestuurd
- Traditioneel:
 - Minder keuzevrijheid
 - Leerkracht bepaalt en stuurt
 - Minder beroep op het zelfsturende vermogen van kinderen
- Risico dat alles wat kinderen aan EF hebben meegekregen in de eerdere jaren, wegzakt.
- Doorgaande lijn is nodig: voor-vroegschools, 2-3, binnen-buitenschools

CPS

Onderwijsontwikkeling en advies

Zelfsturend leren in midden- en bovenbouw

Wat doet de leerkracht?

- Alternatieven voor spel
- Speelse contexten aanbieden: project/thema, gymles, regelspel
- Keuzes bieden
- Instructie van (leer)strategieën
- Feedback op het leerproces
- Samenwerken/coöperatief werken
- Zelfstandig werken

CPS

Onderwijsontwikkeling en advies

Goed nieuws! Ruim baan voor het IKC

- Betere infrastructuur voor zelfsturing
- Aandacht voor de doorgaande lijn
- Binnen-Buitenschools
- Pedagogiek-didactiek
- Wisselende contexten
- Voor-vroegschool

CPS

Onderwijsontwikkeling en advies

Overwegingen bij de inzet van een zelfsturingsprogramma

- Vroege start
- Doorgaande lijn
- Kleine stapjes
- Spel/speelse context als uitgangspunt
- Ouders betrekken
- Niet iets 'ernaast'
- Aandacht voor alle momenten gedurende de dag
- Aandacht voor de groep en groepsdynamiek
- Individuele doelen en groepsdoelen
- Stap terug doen: kind het roer in handen geven wanneer dat kan

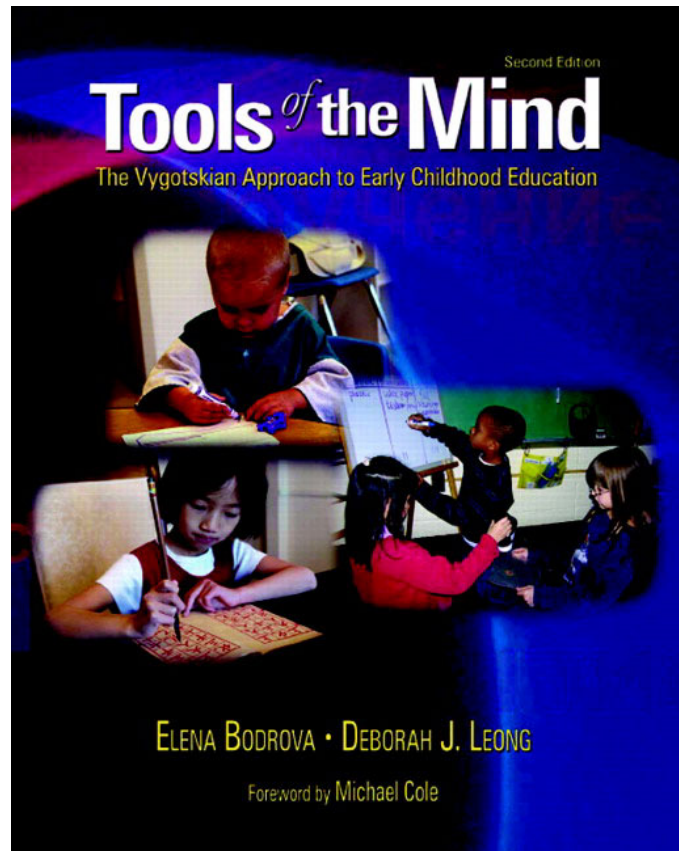

CPS

Onderwijsontwikkeling en advies

Interventies

•VS: Tools of the Mind

•NL: De Kleine Kapitein

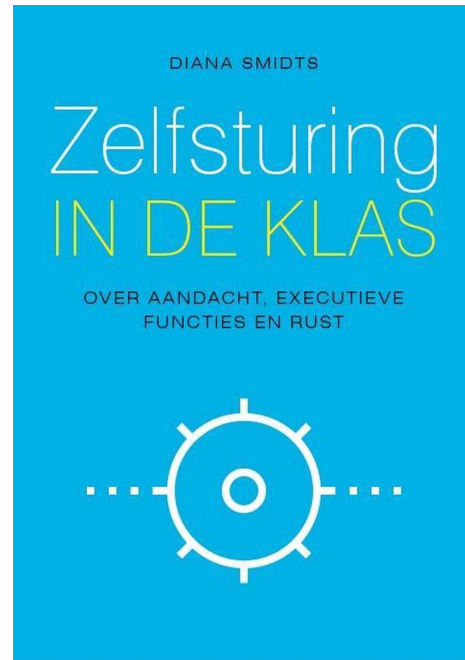

CPS

Onderwijsontwikkeling en advies

Literatuur en achtergrondinformatie

CPS

Onderwijsontwikkeling en advies

Vragen en discussie

- Doorgaande lijn: overgang spelend leren - schools leren
- Aandacht voor EF in methodes?
- Voldoende ruimte voor samenspel en speelse contexten, coöperatieve werkvormen?

CPS

Onderwijsontwikkeling en advies

Dank voor je aandacht!

Trainer

Lilian van der Bolt, CPS

l.vanderbolt@cps.nl

0622584046

Bronvermeldingen

De Kleine Kapitein (Sardes,
CPS)